
Gordana Viljetić

Etnografski muzej

Zagreb

gviljetic@emz.hr

UDK 069.1:373.2](497.5)

688.7:373.2](497.5)

Stručni rad

Primljeno: 10. 09. 2014.

Prihvaćeno: 15. 09. 2014.

Akcija *Dajmo djeci korijene i krila* Etnografskog muzeja u Zagrebu i partnera

- Muzejska akcija nastala na temelju projekta *Svijet igračaka* i izložbe *Dječje igračke iz hrvatske baštine* Etnografskog muzeja u Zagrebu, osim popularnosti stečene prepoznavanjem želje i potrebe da se najmlađe generacije upoznaju s tradicijskim igračkama njihovih predaka, nosi sa sobom vrijednosti na više razina društvenog i humanističkog djelovanja, unutar kojih autorica naglasak stavlja na pedagoško-muzeološku komponentu akcije, promatrajući njezin značaj kroz preklapajuće prizme suvremenih zahtjeva muzejske djelatnosti i svjetskih trendova unutar odgojno-obrazovne, primarno predškolske, teorije i prakse.

Ključne riječi: Etnografski muzej (Zagreb)

Dajmo djeci korijenje i krila (akcija)

muzejske akcije, igračke, igra

Akcija Etnografskog muzeja u Zagrebu i partnera (Radio Kaj, Narodne novine, Hrvatske šume, Hrvatska gospodarska komora i dr.) započela je u rujnu 2013. akcijom darivanja tradicijskih drvenih igračaka dječjim ustanovama (Sl. 1/str. 328). Ideju, nastalu na temelju projekta *Svijet igračaka* i izložbe *Dječje igračke iz hrvatske baštine*, dr. sc. Iris Biškupić Bašić, više kustosice, idejno je oblikovala Mirjana Drobina, voditeljica Odjela marketinga i odnosa s javnošću Etnografskog muzeja. Prvotna zamisao da svaka dječja ustanova (vrtići, dječje bolnice, dječji domovi i sl.) u Hrvatskoj dobije komplet drvenih tradicijskih igračaka, promovirana redovnom radijskom emisijom, obogaćena je prigodnom predstavom *Vilko i dlakavi čovjek* (Sl. 2/str. 328), u izvedbi zagrebačke udruge *Laboratorij zabave*, a trenutno su u izradi i slikovnice s pratećim sadr-

žajima (pripovijetke, igre, radni listovi i sl.) – sve s namjerom da se, prema riječima M. Drobine, najmlađima dade *korijene* identiteta i *krila* mašte, koje će pronijeti kroz život, kako bi današnja djeca i svojoj djeci mogla prenijeti vrijedno i u svijetu prepoznato hrvatsko nasljeđe (usp. www.korijeni.info).

Značaj ove akcije moguće je promatrati na nekoliko razina, točnije, s kulturnog, gospodarskog, ekološkog i pedagoškog aspekta. Polazeći od vlastite uloge pedagoga i etnologa-kustosa, zadržat ću se na prvom i posljednjem od navedenih, čime se ne umanjuje važnost očuvanja, razvoja i održivosti obrta nastalog na tradicijom prenošenoj vještini izrade drvenih igračaka koje, osim novoga života unutar granica domovine, ovime dobivaju i potencijal u turističkom, osobito, suvenirskom smislu, posebno ako u obzir uzmemo još jednu realno ostvarivu ideju, a to je otvaranje Muzeja igračaka u produkcijskom središtu zagorskih tradicijskih drvenih igračaka, Mariji Bistrici.¹

Osim toga, širenjem kulturne ponude, Zagrebu se, kao sve popularnijem turističkom odredištu posjetitelja iz brojnih zemalja Europe i svijeta, nudi mogućnost obogaćivanja programa sadržajem iznimne baštinske vrijednosti, što potvrđuje i uvrštenje vještine izrade zagorskih tradicijskih igračaka na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2009. godine. Sve navedeno, povlači za sobom otvaranje novih radnih mjesta, a time i poticaj domicilnom stanovništvu da ostane na lokalnome području (o)živjeti tradiciju svojih predaka, bez zakidanja za pogodnosti suvremenog načina života i privređivanja.

S rečenim svakako valja povezati ekološku komponentu akcije *Dajmo djeci korijene i krila*, u smislu zahtjeva da se boje, u prošlosti korištene za oslikavanje igračaka, zamijene onima neškodljivima za zdravlje djece i okoliš, što skladno nadopunjuje drvo – osnovni materijal izrade, koji gotovo da nije potrebno isticati kao optimum u izboru didaktičkog materijala za djecu predškolske dobi. Pomak se dogodio i u izboru poveznih dijelova (drvene spojnice umjesto čavala), ali i u završnoj obradi drva (plohe bez oštih bridova), što završne proizvode zagorskoga tradicijskog obrta transformira u igračke odgovarajuće svim suvremenim sigurnosnim standardima.

¹ Hrvatsko zagorje nije jedini hrvatski kraj poznat po ovoj vrsti narodnog stvaralaštva. Cjelovitiji pregled razvoja tradicijske dječje igračke u Hrvatskoj ponovno potvrđuje da je hrvatska tradicijska kultura asimilirala kulturno naslijeđe srednje Europe i Mediterana, dograđivši ga vlastitim stvaralaštvom te stvorivši, tako, kompleksnu i nenadmašivu kulturnu baštinu koja se, kad je riječ o igračkama, izrazitije očituje u Hrvatskome zagorju, Prigorju i Dalmatinskoj zagori (usp. Biškupić Bašić 2012: 18).

Tijekom već spomenutog projekta *Svijet igračaka*, točnije izložbe *Dječje igračke iz hrvatske baštine*, u trajanju od šest mjeseci (1. prosinca 2012. – 2. lipnja 2013.), primijećen je izniman interes publike upravo za one tipove igračaka kakve danas vidamo još samo na mjesnim proštenjima ili većim gradskim tržnicama. Leptiri – klepetaljke, maleni namještaj za lutke, konji na kotačima, zviždaljke i još čitav niz drvenih igračaka, na odrasle su, redovito, djelovali kao vrsta vremeplova, prebacujući ih u doba vlastitog djetinjstva i potencirajući da svu time izazvanu radost prenesu vlastitim potomcima, djeci ili, još češće, unucima. Potonji su, pak, u pravilu, već na samo šarenilo boja i oblika reagirali ushitom, no ono što je do kraja zaokupilo njihovu pažnju, bila je priča *iza* igračke. Priča o tome kako takva igračka nastaje, tko je i u kakvim okolnostima izrađuje, čime je pritom nadahnut, gdje je, kome i na koji način prodaje, i na kraju, ali ne manje važno, tko se njome igra i koje joj značenje pridaje. U tom smislu, akciju *Dajmo djeci korijene i krila*, nužno prati ne samo prezentacija, nego i senzibilizacija, što djece, a što odraslih (prvenstveno roditelja i odgajatelja) na sav potencijal koji skriven leži iza tog, isprva tek vizualno skladnog drvenog predmeta.

Jer, nostalgija svakako nije ono za čime bi se potencijalno *novi*² muzej trebao povoditi. Upravo suprotno, uspjeh, a time i cilj, leži u personalizaciji muzejskog iskustva, u osobnom doživljaju u sadašnjem trenutku, bilo činom dolaska u muzejsku ustanovu, bilo njenim izlaskom u zajednicu. Unutar akcije *Dajmo djeci korijene i krila* muzej se stavlja u poziciju posrednika, ne samo između predmeta i publike, nego i faktora u produkcijsko-potrošačkom smislu. Prezentacijski pristup, međutim, nikako ne smije ostati na transmijskoj razini, već je nužno da bude obogaćen sadržajima koji će dvosmjerno komunicirati, i to na svim uključenim razinama, od djece, preko odgajatelja i roditelja, pa sve do lokalne, kao i šire društvene, zajednice.

Krećući iz pozicije djeteta, kutija s igračkama (Sl. 3/str. 329), za koje će se reći da su se nekada njima igrali njihove bake i djedovi, prabake i pradjedovi, ne znači mnogo. Dijete predškolskog uzrasta nema razvijeno apstraktno mišljenje, te mu klasificiranje po dobi ne predstavlja kvalitetnu informaciju. Slično kao i kod igre, koja je najproduktivnija onda kada je interaktivna, i ovdje je ključno približiti materiju na atraktivan, angažiran, zaokupljujući, zabavan, a pritom didaktičan način. Stoga se pri svakoj primopredaji igra-

2 Novi, trećevalni muzej, prema definiciji Tomislava Šole, podrazumijeva reformirani muzej, suprotstavljen tradicionalnoj ideji o poslanju, odnosno djelovanju muzejske ustanove (usp. Šola 1997: 50-52).

čaka, unutar akcije *Dajmo djeci korijene i krila*, prakticira popratna predstava koja tematski prati priču o njihovu nastanku, ujedno omogućujući djeci da uz aktivno sudjelovanje u glumačkoj izvedbi stječu osobni dojam i razvijaju svijest o značenju i vrijednosti igračaka koje su dobili na dar.

Dodatno, nije na odmet, ako odgajatelj pripremi djecu za događaj koji će se u vrtiću odviti, bilo pričom i razgovorom, bilo vizualnim materijalom, prigodnom pjesmicom i aktivnostima koje je na rečeno moguće nadovezati. To ujedno otvara i mogućnost upoznavanja s tradicijskim igrama, a ovdje svoju ulogu opet ima muzej, kao izvor informacija i partner u realizaciji navedenih ideja. U istom smjeru ide i namjera da se, unutar projekta, razvije niz popratnih materijala koji bi poslužili ne samo za najavu akcije, nego i kao smjernice za razvoj dodatnog inkorporiranja upoznavanja s tradicijom u postojeći predškolski kurikulum.

Također je važno izbjeći grešku u smislu da se jednom, svečanom primopredajom (Sl. 4, 5/str. 329), dobivene igračke mistificiraju kao predmet čija vrijednost nadilazi svakodnevne želje i potrebe djeteta da se poigra njima svaki put kada za to osjeti potrebu. Smisao je igračke da bude uvijek dostupan i pogodan rekvizit za veću ili manju transformaciju realnosti u smjeru djetetovih područja interesa. Iako oblikovane, i tradicijske igračke nude niz mogućih scenarija igre kroz koju će dijete učiti i razumijevati svijet oko sebe i vlastitu ulogu u njemu. Budući da izvedbom često realno odražavaju svakodnevne predmete iz prošlosti (npr. starinski seoski namještaj, uporabne predmete, instrumente, poljoprivredna pomagala i sl.), ove igračke čine odličnu podlogu za upoznavanje tradicijskog načina života kroz prigodne priče, pa čak, u slučaju starijih vrtićkih skupina ili djece školske dobi, samostalno istraživanje teme uz pomoć roditelja, baka i djedova, te drugih upućenih odraslih osoba.

U istom duhu i s istim, zajedničkim, ciljem, vrijedno bi bilo i odrasle upoznati s programom, potaknuti sjećanja na vlastito djetinjstvo i ukazati na smisao akcije te njihovu ulogu u senzibilizaciji najmlađih na poštivanje i vrednovanje vlastita nasljeđa. Isto je moguće učiniti na čitav niz načina, od prigodnih predavanja, informiranja od strane odgajatelja do informativnih brošura i/ili tematiziranog, materijaliziranog ili elektroničkog *kutića za roditelje*. Posebno zahvalnima pokazale su se radionice (igraonice) u kojima sudjeluju i djeca i odrasli, a uključiti bi poželjno bilo i pripadnike starije životne dobi koji su redovito neiscrpan izvor informacija o minulim vremenima. Pored dječjih ustanova, u akciju se, tako, mogu involvirati i domovi za starije i nemoćne osobe, ili, u manjim mjestima gdje ne postoji institucionalna skrb takve vrste,

najstariji stanovnici. Korist od druženja i učenja upravo takvog tipa, neprocjenjiva je, i na tragu je onoga što znači živjeti, umjesto samo proklamirati, međugeneracijsku solidarnost. Na kraju, mnoge su od igračaka o kojima je ovdje riječ, interaktivne te ih je potrebno znati odgovarajuće koristiti (gurati, vući, okretati), a od koga bolje učiti, ako ne od onih koji su proveli svoje djetinjstvo iskušavajući granice istih i smišljajući nove načine njihove upotrebe.

Vrijednost interaktivne igračke, iako već odavno teorijski i empirijski dokazana, često se, u naletu sveprisutnog konzumerizma, i danas zaboravlja. Dječje sobe nerijetko postaju pretrpana skladišta igračaka za koje djeca gube interes i prije nego što ih istraže. Štoviše, nije rijetkost da se dijete više zaokupi ukrasnim omotom, nego li sadržajem. Razlog leži u širokoj paleti mogućnosti koje papir, kao i sav ostali neoblikovani materijal nudi. Upravo iz tog razloga važno je pri odabiru dječje igračke ispitati mogućnosti igranja na različite načine, poticanja djeteta da razmišlja, osjeća i djeluje samostalno te razvoja tjelesnih, mentalnih, socijalnih i emocionalnih vještina, estetiku i kvalitetu dizajna (uključujući kolorit, teksturu i prirodne zvukove), stupanj interesa/zabave koju igračka može ponuditi u kontekstu kognitivnih i motoričkih sposobnosti, odnosno uzrasta djeteta, zatim, ali ne manje važno – sigurnost uporabe (tupi rubovi, prirodne boje i materijali) te, na kraju, je li ambalaža izrađena u skladu s međunarodnim ekološkim standardima i praksama.

Drvena tradicijska igračka, osuvremenjena po pitanju sigurnosti i stavljena u odgovarajući kontekst, odgovara na svaki od gore navedenih zadataka, čineći pritom jedinstveni alat kojim se djetetu, kroz igru, omogućuje stjecanje i uvježbavanje životnih vještina, a ujedno i latentno uporište u vlastitoj tradiciji, kao izvorištu poštivanja i razumijevanja kulturne različitosti. Rani interkulturalni odgoj nužno je sredstvo postizanja homeostaze u globalnom društvu sutrašnjice, a jedan od načina njegovog promicanja jest i intervencija u igračku kao rekvizit koji, okupirajući djetetovo razmišljanje, definira okružje u kojemu ono odrasta, često s većom moći i značajnijim utjecajem nego što je uobičajeno misliti.

Igru, za razliku od svake druge aktivnosti, naročito rada, karakterizira sloboda, spontanost i svrsishodnost. Jedini razlog igre jest zadovoljstvo koje iz nje proizlazi,³ no razvojnopsihološki, njezin je značaj za igrača višestruk. Dijete

3 Prema Johanu Huizingi, zabava proizišla iz igre opire se svakoj analizi i svakoj logičkoj interpretaciji – kao koncept, nije ju moguće svesti niti na jednu mentalnu kategoriju (usp. Huizinga 1949: 3).

kroz igru eksperimentira, postavlja i rješava probleme na specifičan i sebi svojstven način. Time se latentna iskustva usustavljaju i prelaze u sređeni sustav znanja, sposobnosti i vještina. Simbolička interakcija u socijalnom okruženju ima odlučujući, cjeloživotni utjecaj na ljudske mentalne sposobnosti, a značaj joj se multiplicira u senzomotoričkoj i predoperacijskoj fazi djeteta predškolskoga uzrasta.⁴ Polazeći od individualnih karakteristika i mogućnosti djece, nužno je, stoga, pravilno odabirati i nuditi igre i igračke koje, podržavajući psihofizički razvoj, ogledaju društvene vrijednosti (usp. Zlatković 2008: 4-5) i kulturu, iako je za potonju (teorijski) upitno koliko prednjači pred samom igrom i koliko je takav slijed hijerarhično utemeljen.⁵

Rađanje i življenje u masovnoj, potrošačkoj kulturi, djecu zakida za razvoj mašte i inventivnosti – doživljaj ostaje na površini, budući da se mogućnosti igara i igračaka koje ona nudi temelje, uglavnom, na samodostatnosti, odnosno autoregulaciji. Rješenje za sprečavanje površnosti već u najranijoj životnoj dobi krije se u postupnom i prilagođenom, ali ustrajnom, razvijanju osjećaja za estetiku i sposobnosti kritičkog mišljenja te stvaranju temelja za formiranje mentalnog pomaka između sebe i okoline, uz maksimalno poticanje kreativnosti u izražavanju svih vrsta i oblika – kinestetičkom, glazbenom, likovnom i literarnom. Ponudom sadržaja koji dijete uče o zajednici i svijetu u kojem živi, poput tradicijskih dječjih igara i igračaka te priče koja iza njih stoji, i vezanih aktivnosti koje omogućuju izravnu kreativnu participaciju, stvara se mogućnost uspostave čitave mreže unutrašnjih i vanjskih veza i odnosa, kako sa samim sobom, tako i s drugima, čime dijete potičemo na zdravu izgradnju društvene stvarnosti, identiteta i tolerancije. Rezultat je dragocjen – djetetova spoznaja sebe u ulozi stvaratelja, aktivnog sudionika koji svojim postupcima i ponašanjem ima moć graditi i mijenjati svoj svijet, drugim riječima, održati vezu sa samim sobom i svojom unutrašnjošću, poštujući i prihvaćajući, pritom, svakog drugog i drugačijeg.

U multikulturalnim prilikama, kakvima je sve više izložena i naša hrvatska stvarnost, dodatno otežana refleksijama minulih ratnih događanja, nužno je kretati upravo od izgradnje temelja za zdrav i produktivan suživot budućih generacija, i to ne nametanjem grandioznih, a neučinkovitih, proklamacija, već svakidašnjim sitnicama poput, globalno skromnog, no lokalno itekako zna-

4 Prema kulturnopovijesnoj teoriji razvoja psihe Lava Semjonoviča Vigotskog, odnosno konceptu faza kognitivnog razvoja Jeana Piageta.

5 Misli se na inicijalnu tezu Johana Huizinge o igri kao fenomenu starijem od kulture i jednom od osnovnih temelja civilizacije (usp. Huizinga 1949: 1).

čajnog, projekta o kojemu je ovdje riječ i srodnih napora, ustrajno ulaganih u postizanje inkluzije na svakoj socijalnoj razini. Primjera radi, u kvalitetnim, suvremenim odgojno-obrazovnim ustanovama već je uobičajena široka uporaba nacionalno, etnički i kulturno različitog odgojnog materijala (lutke, slikovnice, hrana, glazba) koja taj mali odgojni nukleus nepretenciozno uvodi u širi društveni kontekst. Noviji trendovi idu korak dalje, sugerirajući koncentraciju na njegovanje interne različitosti, poput specifičnih životnih navika, tradicija i običaja pripadnika odgojne skupine (usp. Ponciano i Shabazian 2012: 27). U tom smislu, a u našim okvirima, upoznavanje s tradicijskim drvenim igračkama kontinentalne Hrvatske, uklapa se u predškolski kurikulum i po parametrima svjetskih smjernica recentne pedagogije.

Logičan slijed tog formalnog plana i programa odgoja i obrazovanja podrazumijeva cijeli niz neformalnih i informalnih oblika učenja, neizbježno uključujući muzej kao mjesto radosnog susreta, komunikacije, kreacije, integracije, inkluzije i senzibilizacije – riječju, kontinuiranog kognitivnog, intelektualnog i emocionalnog napretka ne samo djeteta pojedinca, nego, dugoročno gledano, i zajednice u cjelini.

Posve ilustrativno, praktično lako izvediv primjer interkulturalne aktivnosti unutar etnografskih muzeja s nacionalnim i zbirka kultura svijeta, mogao bi uključivati komparativnu prezentaciju igračaka iz vlastite baštine i onih vezanih uz tradicije drugih naroda, na koji se nastavlja prigodna ponuda radioničkog tipa zahvaljujući kojoj djeca ne samo da mogu čuti o muzejskim predmetima koje vide, nego to dvodimenzionalno iskustvo obogatiti dodirima, upotrebom, tradicijskom igrom, pričom, pjesmom, filmom, igrokazom, kreativnom replikom ili aktivnom likovnom repeticijom teme čije će rezultate ponijeti sa sobom kao podsjetnik na doživljaj u muzeju. U okviru takve jedne, izvedbeno relativno jednostavne, humanistično-razvojne varijante rada s djecom predškolske dobi, međutim, ne smije se izgubiti iz vida činjenica da je svako dijete jedinstvena osoba s individualnim razvojnim obrascem kojemu moraju odgovarati sve radnje poduzete od odgajatelja, u ovom slučaju muzejskog pedagoga i/ili kustosa, a koje se tiču interesa, sposobnosti i mogućnosti djeteta da sudjeluje u interaktivnim procesima igre kao vrste aktivnog učenja.⁶ Štoviše, zahtjev za individualnim pristupom povlači za sobom i rad s

6 Jedna od definicija aktivnog učenja podrazumijeva da ono angažira djecu fizički, kognitivno i emocionalno, da promovira akciju, s time da djeca nauče prepoznati vlastiti kapacitet i efikasnost, da stavlja djecu u centar procesa učenja osiguravajući da je sadržaj relevantan za njihove vlastite živote i da je poticajan te zahtijeva atmosferu povjerenja i podrške da bi se osiguralo

ranjivim socijalnim skupinama pa tako brojni obrazovni programi, kreativne radionice, interaktivne učionice i umrežene komunikacije, postavljaju pred muzej izazov za progresivnom socijalnom angažiranošću koja će rezultirati inkluzijom društveno osjetljivih osoba i pripomoći njihovoj integraciji u zajednicu (usp. Brstilo i Jelavić 2010: 145). Muzejski komunikatori, baš kao i odgajatelji, stoga, doista moraju biti osobita vrsta ljudi. Bez obzira koliko godina i iskustva imali, potrebno je da uvijek ostanu zainteresirani i entuzijastični. Goethe je rekao: „Učimo samo od onih koje volimo.“ (usp. Šola 1997: 141), a to je nužno dvosmjernan proces, dodala bih.

Povodeći se vlastitim iskustvom, smatram potrebnim naglasiti dvije potencijalno otegotne okolnosti u muzejskom radu s djecom – prva se tiče pripreme djece na organizirani posjet muzeju prije samog dolaska u muzejsku ustanovu, za koju je nužna kvalitetna komunikacija na razini muzejski pedagog/kustos – odgajatelj/učitelj, a koja često, vjerojatno iz razloga tzv. podijeljene odgovornosti, izostaje upravo kod grupnih posjeta populacije vrtičke i školske dobi, za razliku od varijante kada dijete u muzej dovodi roditelj koji ga, u pravilu, upoznaje s onim što može očekivati i povezuje nepoznato-videno s poznatim elementima u djetetovu životu. Drugi faktor odnosi se na raspoloživi vremenski okvir radionice koji prečesto nije dovoljan da bi se u potpunosti ostvario pedagoški potencijal, odnosno optimalno zaokružilo muzejsko iskustvo svakog djeteta ponaosob budući da se u takvim uvjetima rijetko kada uopće prijeđe granica iz apersonalnog, konfekcijskog koncepta po načelu upute-odrada zadatka u ozračje po mjeri djeteta unutar kojega odgajatelj/muzejski pedagog/kustos samo podupire i asistira, omogućujući djetetu vlastitu autonomnu aktivnost. Kraće rečeno, zahtijevati od djeteta predškolskog uzrasta da bude pozorno, da se usredotoči i pamti, osuđeno je na propast i prije početka. Zadatak za dijete ima smisla samo ukoliko je zanimljiv – motiv je želja da se iznutra osmisli vlastiti svijet (Mlinarević prema Bredehamp 1992: 61) – a za to je, između ostalog, potrebno osigurati i dovoljno vremena bez distrakcija požurivanjem. Na kraju, ne treba zaboraviti ideal svakog odgojnog procesa – taj da djeca sama biraju aktivnosti iz različitih područja učenja, između onoga što je voditelj (odgajatelj, muzejski pedagog, kustos) pripremio i onoga što su sama spontano započela (usp. Miljak 1996: 31).

Upravo u kontekstu gore rečenoga, svaki napor uložen da se tradicijski (muzejski) predmet dovede u prostor odgojno-obrazovne ustanove, u kojemu se

da djeca sudjeluju te da se osjećaju sigurno u izražavanju vlastitih pogleda ili iskušavanju novih vještina (usp. Tormey 2005: 53).

odgojno-obrazovni proces odvija u poznatom i ugodnom okruženju, neopterećen vremenskim okvirima, ne treba promatrati kao prijetnju razvijanju navike posjećivanja kulturnih sadržaja, već, upravo suprotno, kao adekvatnu pripremu i skladnu dopunu kulturnoj ponudi za najmlađe. U tom smislu, akcija *Dajmo djeci korijene i krila* dugoročni je doprinos Etnografskog muzeja formiranju čitave generacije muzejske publike koja muzej neće vidjeti (i zaobilaziti) kroz prizmu elitne (i dosadne) obveze, već kao partnera u boljem razumijevanju sebe i drugoga, s konačnim ciljem ispravne identifikacije i senzibilizacije, nužne za vrlo novi svijet interkulturene sutrašnjice.

Za kraj, umjesto zaključka, donosim promišljanje dr. sc. Alison Gopnik, profesorice psihologije na američkom Sveučilištu Berkeley (2011: 202):

„Jedna od najgorih stvari kod pisanja o važnosti djece jest da sve što kažete počinje zvučati poput teksta na čestitci. Ipak, klišeji često postaju klišeji jer su istiniti, a klišeji da su djeca naša budućnost jest, najjednostavnije, doslovna istina. Za potomke čovjeka taj je klišeji posebno dubok. Djeca nisu naša budućnost samo zato što nose naše gene. Za nas ljudska bića, konkretno, osjećaj da znamo tko smo, i kao pojedinci i kao skupina, bitno je povezan s onim odakle dolazimo i kamo idemo, s našom prošalošću i našom budućnošću. Sposobnost čovjeka da se mijenja znači da on ne može otkriti što znači biti čovjekom ako promatra način svog postojanja samo u sadašnjosti. Umjesto toga, moramo se zagledati u razgranato prostranstvo ljudskih mogućnosti. Istraživači koje ondje vidimo, na najudaljenijim rubovima, vrlo su nalik na našu djecu.“

Istraživači, međutim, nisu samo veliki znanstvenici, pioniri, izumitelji, nego i svi mi, muzejski djelatnici, koji se u svakodnevnom radu susrećemo sa *zaboravljenim* svjetovima, bitnima za opstanak identiteta i očuvanje kolektivnog pamćenja, s plemenitom obvezom da od baštine napravimo instrument ljudskog razvoja i mudrog znanja (usp. Bellaigue prema Šola 1997: 14). Smisao je da djelujemo u stvarnom vremenu, sa stvarnim, *velikim* i *malim*, ljudima. A, to je upravo ono što činimo da(ru)jući korijene i krila.

LITERATURA

Biškupić Bašić, Iris. 2012. *Svijet igračaka. Dječje igračke iz hrvatske baštine*. Zagreb: Etnografski muzej.

Brstilo, Ivana. Jelavić, Željka. 2010. „Kultura kao prostor mogućnosti: muzej

kao čimbenik društvene integracije“. *Etnološka istraživanja* 15: 145-160.

Gopnik, Alison. 2011. *Beba filozof. Što nam djeca govore o istini, ljubavi i smislu života*. Zagreb: Algoritam.

Huizinga, Johan. 1949. *Homo ludens. A Study of the Play Element in Culture*. http://art.yale.edu/file_columns/0000/1474/homo_ludens_johan_huizinga_routledge_1949_.pdf (29.08.2014.)

Miljak, Arjana. 1996. *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor*. Velika Gorica: Persona.

Mlinarević, Vesnica. 2000. „Igra – učenje u socijalnim interakcijama“. U *Učiti zajedno s djecom – učiti*, Edita Slunjski, ed. Čakovec: Dječji vrtić Čakovec i Visoka učiteljska škola Čakovec, str. 97-101.

Ponciano, Leslie. Shabazian, Ani. *Interculturalism – Addressing Diversity in Early Childhood*. http://southernearlychildhood.org/upload/pdf/Interculturalism__Addressing_Diversity_in_Early_Childhood__Leslie_Ponciano_and_Ani_Shabazian.pdf (26.08.2014.)

Šola, Tomislav. 1997. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji – prema kibernetičkom muzeju*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a.

Tormey, Roland. 2005. *Intercultural Education in the Primary School. Guidelines for Schools*. <http://www.developmenteeducation.ie/media/documents/Intercultural%20education%20in%20the%20primary%20school.pdf> (27.08.2014.)

Zlatković, Ivana. 2008. *Uloga igre u pripremanju dece za polazak u školu i mogućnosti prevazilaženja diskontinuiteta u vaspitno-obrazovnom sistemu*. <http://www.scribd.com/doc/20797934/Uloga-igre-u-pripremanju-dece-za-polazak-u-školu-i-mogućnosti-prevazilaženja-diskontinuiteta-u-vaspitno-obrazovnom-sistemu> (20.08.2014.)

<http://www.korijeni.info> (15.07.2014.)